

Навчання впродовж життя - фундаментальний принцип, який лежить в основі цілісного стратегічного підходу в освіті. Реалізується означений принцип в Європейському освітньому просторі і пояснюється зміною парадигми вищої професійної освіти в контексті європейських освітніх реформ. Цільова установка вузів - допомогти студентам сформувати компетенції, які необхідні в умовах мінливого ринку праці, навчити студентів вчитися протягом усього життя відповідно до вимог і змін життя, бути мобільними і гнучкими в складній соціокультурній ситуації (Л. Ніколаєва, 2013). Затверджена у 2001 році Концепція освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини» передбачає наскрізне вивчення питань про безпеку життєдіяльності та формування відповідної культури. Відхилення від принципу наступності змісту освіти на різних її рівнях у процесі формування культури безпечної життєдіяльності (наприклад, відміна дисциплін, що вивчають безпеку, у вишах) призведе до появи прошарку населення, яке буде недооцінювати важливість та актуальність означених питань, підвищиться кількість травмованих на виробництві, тих, кому несвоєчасно або неякісно надана перша медична допомога тощо.

Для високої мотивації навчання, глибинного розуміння культури безпечної життєдіяльності, підняття ефективності арсеналу дидактичних засобів навчання ми використовували принцип адаптації навчального матеріалу до інтересів студентів. Правом того, хто навчається має бути особисте, авторське прочитання змісту навчального матеріалу і зовнішня трансляція цього прочитання як мета роботи зі змістом. Не отримання готових знань, заучування навчального матеріалу, а синтез ідей, робота з інформацією та її пошук за потребами та запитом студентів допоможе підняти рейтинг дисциплін з безпеки у ВНЗ та поступово, планомірно вийти на високий рівень культури безпечної життєдіяльності.

РОЛЬ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

О. Я. МЕЛІКОВ, канд. техн. наук, доц. кафедри зоології, фізіології та валеології

*М. О. КВІТКО, асистент кафедри зоології, фізіології та валеології
ДВНЗ «Криворізький національний університет» криворізький педагогічний інститут, м. Кривий Ріг*

*Г. О. КВІТКО, викладач циклової комісії Іноземної мови
Криворізький коледж Національного авіаційного університету, Кривий Ріг*

Значна частина молодого населення України (більше 58,1%) практично не знайома з питаннями культури безпеки життєдіяльності та правилами поведінки в надзвичайних ситуаціях[1].

Аналіз викладання і навчання безпеки життєдіяльності показав, що основні напрямки розвитку освіти спрямовані на зближення українського суспільства до єдиного світового простору [1,2]. Після усвідомлення важливості та актуальності проблеми культури безпеки в більшості зарубіжних країнах, у тому числі і в Україні, це питання стало предметом уваги навчальних закладів. Однак, процес навчання культури безпеки повинен проходити з урахуванням соціально-психологічних, педагогічних і екологічних особливостей регіону, в якому будуть працювати майбутні фахівці.

Основними причинами виникнення надзвичайних ситуацій з наявністю людського фактора і тяжких наслідків є порушення порядку безпечної поведінки, порушення взаємостосунків та взаєморозуміння у колективі, низький рівень культури і недоліки у виконанні підготовчих програм навчання правилам безпеки. Згідно статистичних даних 10,8% небезпечних ситуацій та нещасних випадків виникають з психофізіологічних причин і більше 70,2% - як наслідок цілого ряду організованих порушень та недоліків підготовки та навчання [1]. Відсутність навиків культури поведінки при екстремальних обставинах може призвести до тяжких каліцтв, захворювань та травмування. Згідно з даними В. А. Алексеєнка, І. Ю. Матасова на сьогоднішній час культура безпеки розглядається спеціалістами, як організована діяльність, яка забезпечує певний рівень безпеки в процесі життєдіяльності або виконання будь якої роботи [2].

В роботах В. В. Березуцького, Л. А. Васьковець, Н. П. Вершиніної, О. І. Запорожця [3,4] та інш., досліджувалися міжнародні сучасні аспекти безпеки життєдіяльності, які направлені на вивчення формування особистої безпеки в різних галузях діяльності людини. Питання масової культури безпеки і культури безпеки життєдіяльності серед молоді розкривались в роботах В. Г. Ляшко, А. В. Снегірьова, А. Т. Смірнова, А. В. Фролова [5,6]. Серед недоліків при навчанні безпеки життєдіяльності можна назвати недостатність приділення уваги питанням культури безпеки та її зв'язку з питаннями охорони здоров'я та екологічної культури. При навчанні культури безпеки життєдіяльності у студентів відсутнє строге, науково - обґрунтоване розуміння цього терміну. Однак, окрім відсутності однозначного відношення до досліджених питань, проблема підвищення рівня культури безпеки у навчальних закладах є недостатньо вивченою та потребує подальших досліджень. Також, недостатньо розглянуте питання по взаємозв'язку культури безпеки життєдіяльності молоді з іншими видами культури суспільного значення.

Дисципліни, які пов'язані з захистом здоров'я і життя людини, повинні базуватися на фізіологічних і культурно - соціальних цінностях і складати єдиний комплекс виховання особистості студента. Формування культури безпеки життєдіяльності серед студентів є одним з найбільш ефективних шляхів досягнення високого рівня безпеки суспільства через освітній процес [7]. Як вказує автор розвиток культури безпеки це довгочасний педагогічний процес.

Педагогічний досвід, зібраний в роботах Л. А. Регуш, Г. М. Суворова, Л. І. Шершнева [7,8,9] дозволяє виділити наступні критерії оцінки сформованості культури безпеки особистості, які використовуються повсякденно: психофізіологічний, практичний, емоційно – мотиваційний, процесуально – дієвий, когнітивний, критерій комунікативної комфортності, і т.д. Загальний розвиток рівня культури безпеки життєдіяльності будується на основі наступних елементів:

- розвиток індивідуальної культури безпечної поведінки, яка включає світобачення, відношення студента до життя та здоров'я, його особисті цінності, моральну готовність до безпечної життєдіяльності;
- розвиток колективної культури безпеки, включає корпоративні цінності, достатній рівень знань в указаній області, практичний досвід по збереженню життя і безпеки навколишнього середовища;
- розвиток рівня усвідомленості суспільно – державної культури безпеки, яка проявляється у традиціях безпечної поведінки в суспільстві, норми поведінки в соціумі і природному середовищі, суспільних історично-культурних цінностях;

З урахуванням цих критеріїв ведуться розробки програм підвищення культури безпеки особистості, задачею яких є створення належних умов у навчальному середовищі для формування стереотипів поведінки в надзвичайних ситуаціях. При складанні таких програм для навчання вирішуються наступні задачі [9]:

- Формування теоретичних знань з культури безпеки життєдіяльності особистості;
- Розвиток відчуття відповідальності за стан свого здоров'я, життя інших людей та стан навколишнього середовища ;
- Закріплення прийомів та стереотипів прийняття рішень у різноманітних небезпечних та надзвичайних ситуаціях;
- Закріплення методів моніторингу та оцінки стану навколишнього середовища на наявність шкідливих факторів, які наносять шкоду здоров'ю.

В теперішній час все очевиднішим є той факт, що діяльність з недопущення в суспільстві кризи безпеки не може обмежуватися тільки нормативними правовими, організаційно – технічними та навчальними заходами. Необхідне створення умов, для підтримки високого рівня безпеки оточуючого середовища та визначення безпеки і здоров'я людини як пріоритетної задачі та внутрішньої потреби людини і суспільства в цілому. Для цього необхідно розвивати нове світобачення молоді, систему ідеалів та цінностей, формувати нові якості особистості тощо. Чималу роль у процесі формування культури безпеки молоді грають її індивідуальні якості. Індивідуально-психологічні особливості є умовою успішного виконання тієї чи іншої продуктивної діяльності в дисципліні.

З метою покращення основних положень по підвищенню культури безпеки в Україні серед молоді необхідно розглядати нові підходи та напрямки. Нові підходи по підвищенню рівня культури безпеки життєдіяльності студентів

передбачають формування соціальної відповідальності до власної безпеки, підвищення мотивації спрямованої на безпечну поведінку та отримання необхідних знань і умінь з акцентом на запобігання можливих ризиків для здоров'я та життя [1].

Метою даної статті є оцінка рівня знань культури безпеки серед студентів та виявлення рівня відношення до культури безпеки життєдіяльності молоді у повсякденному житті. Опитування проводились серед 170 студентів гуманітарних і технічних спеціальностей методами анкетування, статистичної обробки отриманих даних та їх інтерпретації.

Виходячи з матеріалів досліджень встановлено, що правильне визначення поняття культури безпеки життєдіяльності, як організованої діяльності людини, яка забезпечує певний рівень безпеки в процесі життєдіяльності, змогли дати 42,2% респондента. Однак тільки 1,2% правильно вказали, що основними складовими виховання культури безпеки життєдіяльності людини є індивідуальний, корпоративний та державний рівні. В той же час студенти виділили інші найбільш значимі для них компоненти виховання культури.

Згідно з думкою більшої частини молоді (61,1%) по визначенню потреби у суспільної безпеці, високий рівень культури безпеки дозволяє особистості раціонально поводитись в небезпечних життєвих ситуаціях, 20,1% розуміє призначення високого рівня культури безпеки як можливості особистості не втрачати гідності складних обставинах. І лише 10,2% оцінюють високий рівень культури безпеки життєдіяльності як високу відповідальність за наслідки поведінки особистості в колективі.

Причину, з якої потрібно приділяти увагу розвитку культури безпеки в навчальному закладі 58,8% студентів вказали як необхідність навчання правильної поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій. Друга частина опитуваних (26,7%) вказала, що приділяє увагу культурі безпеки для підвищення рівня знань. І тільки 17,8% сприймає вивчення культури безпеки у навчальному закладі, як поширення загальнолюдських, колективних та державних цінностей, виховання та взаємодопомоги.

Аналіз даних показав, що тільки 21,1% студентів усвідомлює відносність поняття безпеки і розуміє безпеку як мінімальну вірогідність виникнення надзвичайних ситуацій. В той же час 46,7% студентів вважають, що безпека це повна відсутність показників ризику та шкідливих факторів дії на організм, а 30,1% розуміє безпеку - як відсутність прямої загрози життя або критичних ситуацій в процесі життєдіяльності.

В процесі потужної інформаційної дії на людей особливо значущість у формуванні позитивного відношення до питань безпеки життєдіяльності приймають сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології. Засоби масової інформації грають важливу роль в розвитку культури безпеки життєдіяльності і більшість студентів (61,1%) вказали, що ці служби інформування повинні навчати населення поведінки в надзвичайних ситуаціях. Однакова частина студентів (22,2%) вказала, що ці засоби повинні інформувати населення про події і готувати населення до очікуваних небезпек. І тільки 16,8% указали на

роль засобів інформування для виховання індивідуальних якостей, які сприяють підвищенню цінностей життя та здоров'я. При цьому необхідно відмітити, що в основі підвищення рівня культури безпеки лежить обмін інформацією. Вміння та можливість студентів використовувати інформацію з безпеки підвищує рівень захисту здоров'я та життя, підвищує організованість діяльності колективу при надзвичайних ситуаціях.

Більша частина студентів (48,9%) вказує на те, що високий рівень дисциплінованості та організованості допомагає навчатися правильній поведінці у критичних ситуаціях. Також 18,8% відмічають вагому роль дисциплінованості у розвитку особистих навичок по наданню першої допомоги та взаємодопомоги при травмах та нещасних випадках. В той же час 21,1% вважають, що дисципліна допомагає знайти взаєморозуміння і підтримує необхідний рівень культури безпеки колективу. І тільки 11,2% розуміють роль дисциплінованості особистості в колективі для врятування здоров'я та життя одного з його членів.

Необхідно відмітити, що показниками індивідуального рівня розвитку культури безпеки для 4,4% студентів є підвищення рівня комфортних умов життя. А для 2,2% важливу роль критерієм оцінки рівня соціальної культури безпеки грає рівень передбачуваності або очікуваності небезпеки від оточуючої обстановки. Однак підвищення рівня тривоги особистості може неоднозначно впливати на формування культури безпечної поведінки.

Незначна частина молоді (28,9%) вказала на вагоме значення у вихованні культури безпеки формування безпечного світобачення особистості по відношенню до навколишнього середовища.

Розуміння безпечного навколишнього середовища та взаємного впливу природних і техногенних факторів на організм здоров'я людини при формуванні культури безпеки грає важливе значення. При цьому найбільш прийнятною позицією, з точки зору проблемної області дослідження, яке проводилося, представляється визначення безпечного навколишнього середовища як стану соціального і природного оточення людини, яке відповідає за його безпеку.

Згідно з даними анкетування 38,9% студентів вважають, що культура безпеки залежить від рівня знань сучасних соціально-громадських та еколого-техногенних проблем регіону проживання. Інша частина студентів (36,7%) вважають, що рівень культури безпеки залежить від здатності суспільства не допустити виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру чи екологічних катастроф. Третя частина учнів (23,3%) вважають, що рівень розвитку культури безпеки життєдіяльності особи залежить від відношення її до наслідків екологічних та суспільних проблем.

Важливе значення при вихованні молоді мають взаємовідношення понять між культурою безпеки життєдіяльності і культурою здоров'я. Відношення до особистого здоров'я прямо пов'язане з питаннями безпеки по відношенню до навколишнього середовища. У результаті отриманих даних тільки 37,8% розуміють роль розвитку відношення до культури безпеки через укріплення

індивідуального здоров'я і людського життя як індивідуальних, суспільних та державних цінностей.

Згідно з думкою самих студентів, найбільш інформативними методами підвищення культури безпеки життєдіяльності є отримання знань в процесі практичного навчання.

Таким чином, отримані результати свідчать про необхідність подальшого вивчення даного питання в навчальних закладах. Недостатня увага питанням культури безпеки серед молоді може привести до загострення погіршення якостей трудового потенціалу, матеріальним збиткам, погіршення стану здоров'я населення та стану навколишнього середовища, втрати конкурентної спроможності держави [1].

Література

1. Скалецький Ю.М., Бирюков Д.С., Мартюшева А.А., Яценко Л.Д. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні. – К.: НІСД, 2012. – 17 с
2. Алексеенко В.А., Матасова И.Ю. Основы безопасности жизнедеятельности / В.А. Алексеенко, И.Ю. Матасова. Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. – 320 с.
3. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.
4. Запорожець О.І. Міжнародні сучасні аспекти безпеки життєдіяльності людини. В зб. Безпека життя і діяльності людини - освіта, наука, практика: Матеріали другої науково-методичної конференції. – К.: НАУ, 2003. – С. 3 – 8.
5. Смирнов А.Т. Подготовка учащейся молодежи в области безопасности жизнедеятельности // «ОБЖ». – 1998. №9. – С. 20 – 23
6. Фролов А.В. Становление экологических аспектов культуры: Дис. канд. культур, наук. СПб., 2000. – 160 с
7. Регуш Л. А. Безопасность обучения школьников / Л. А. Регуш // Материалы Всероссийской конференции Психологическая культура и психологическая безопасность в образовании. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2003. – С. 182 – 185.
8. Суворова Г. М. Экологическое образование как фактор социального становления подростков / Г. М. Суворова. – Ярославль : Изд-во ЯГПУ, 2004. – 149 с.
9. Шершнев Л. И. Безопасность жизнедеятельности Современный комплекс проблем безопасности / Л. И. Шершнев. – М. : Изд-во «Русский журнал», 2007. – 132 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

О. С. ДАЦЬКО, канд. техн. наук, доц. *кафедри безпека життєдіяльності*

А. С. РОМАНІВ, канд. техн. наук, доц. *кафедри безпека життєдіяльності*

Н. М. ПАРАНЯК, канд. техн. наук, *асистент кафедри безпека життєдіяльності*

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

Рівень безпеки суспільства залежить від ставлення держави та її громадян до вміння розпізнати загрозу, запобігти її виникненню та ліквідувати наслідки. В умовах сьогодення досить гостро постає проблема збереження здоров'я та